

Lausunto

13.11.2024

Asia: VN/25525/2023

Luonnos valtioneuvoston periaatepäätökseksi kansallisesta ohjelmasta demokratian ja osallistumisen edistämiseksi (demokratiaohjelma)

Lausunnonantajan lausunto

Saate lausunnolle ja/tai koko periaatepäätösluonnosta koskevat yleiset huomiot

-

LUKU 3.1 Edistämme äänestysaktiivisuutta

Yleiset huomiot

Ei lausuttavaa.

Tavoitelinjaus 1: Etsimme keinoja lisätä erityisesti nuorten äänestysaktiivisuutta sekä tasoittaa väestöryhmien ja alueiden välillä havaittuja eroja äänestysaktiivisuudessa ja pysäyttää eriytymiskehitys.

Tavoite on mielestämme tärkeä ja kannatettava. Haluamme kuitenkin muistuttaa, että nuoret eivät ole homogeeninen ryhmä, joten heidän äänestysaktiivisuuteen kannustamiseen ei riitä kaikkialla ja jokaisen kohdalla samanlaiset ratkaisut, kuten tavoitteessa viitataan. On tärkeää muistaa, että samaan nuoreen voi vaikuttaa useampi äänestämisen todennäköisyyttä laskeva tekijä. Haluamme myös kannustaa osallistamaan yhä nuorempia vaaleihin ja laskemaan äänestysikärajan, kansalaisaloitteen esittämisen ja allekirjoittamisen ja neuvoa-antavan kansanäänestyksen ikärajan 16 ikävuoteen.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **ymmärrettävä ja saavutettava vaalitiedotus ja -viestintä,**
- **äänestyspaikkojen saavutettavuuden ja esteettömyyden varmistaminen,**
- **kuntien kannustaminen kuulemaan nuoria ja huomioimaan eri ikäryhmiä äänestyspaikkojen sijoittelussa,**
- **yhteistyö kansalaisjärjestöjen ja muiden keskeisten sidosryhmien kanssa erityisesti ensi kertaa äänestävien nuorten aikuisten ja muita heikommassa asemassa olevien äänioikeutettujen tavoittamiseksi.**

Toimenpiteissä on tunnistettu oleellisia haasteita, mutta nuorten äänestämättä jättäminen on monimutkaisempi haaste. Valtion nuorisoneuvoston 2023 teettämän kyselyn mukaan 80 % vastanneista nuorista aikoi käyttää ääntään eduskuntavaaleissa, mikä olisi ollut samaa luokkaa naapurimaa Ruotsin nuorten äänestysaktiivisuuden kanssa. 18-24-vuotiaista kuitenkin vain 58 % äänioikeuttaan ja nuoret miehet erityisesti jättivät äänestämättä. OM:n 2022 julkaiseman tutkimuksen mukaan kuitenkin tyttöjen ja naisten kokemus oma kansalaispätevyys on miehiä ja poikia matalammalla. Onkin tärkeää löytää keinoja edistää osallisuutta niiden kohdalla, jotka kokevat olevansa riittävän päteviä vaikuttamaan, mutta jättävät silti äänestämättä.

Tästä huolimatta on myös tärkeää lisätä ymmärrystä ja osaamista yhteiskunnassa vaikuttamisessa myös koulujen ulkopuolella ja antaa kokemuksia omasta osaamisesta vaikuttaa. Tässä harrastuksilla ja kansalaisjärjestöillä voi olla merkittävä rooli, sillä 9/10 lapsesta ja nuoresta harrastaa jotakin.

Esimerkiksi matalamman koulutustaustan myötä myöhemmillä koulutusasteilla käytävät keskustelut ja opetus yhteiskunnasta voivat jäädä osalla nuorista väliin. Heidän kohdallaan tulee tietoa ja vaikuttamisen kokemuksia saattaa heidän saatavilleen muissa kanavissa. Tässä kansalaisjärjestöt ja muut nuoria kohtaavat toimijat voivat tukea. Toimenpiteissä voisikin näkyä laajemminkin nuorten tavoittaminen ja äänestämiseen tutustuttaminen yhteistyössä järjestökentän kanssa – myös niille nuorille, jotka eivät vielä voi äänestää.

On tärkeää, että poliittisen aktiivisuuden eriytymiseen tartutaan varhain ja äänestämisestä jaetaan tietoa jo reilusti ennen äänestysikää. Kokemukset nuorisovaaleista ja vaaleista esimerkiksi kansalais- ja harrastusjärjestöissä antavat nuorille vaikuttamisen kokemuksia, vaikka esimerkiksi kotona ei olisi äänestämisen perinnettä. Tällöin vahvistamme kokemusta siitä, että omalla äänellä voi aidosti vaikuttaa. Keskustelu äänestämisestä vertaisten kanssa voi nostaa kiinnostusta vaaleja kohtaan eri taustaisten nuorten kohdalla.

Kiitämmekin toimenpiteissä kansalaisjärjestöjen huomioimista. Toivomme, että toimeenpanossa huomioidaan järjestöt laajasti ja myös nuorten itse koordinoimat ryhmät ja verkostot muistetaan kanavina tavoittaa nuoria. Myös harrastusjärjestöissä nuoret voivat oppia tärkeitä demokratiataitoja, jotka ovat omiaan antamaan luottamusta siihen, että osaa vaikuttaa.

Viestinnällisessä toimeenpanossa ja kuulemisten jalkauttamisessa järjestöillä voi olla myös merkittävä rooli. Tämän suunnittelulle ja toteuttamiselle on kuitenkin varattava riittävästi aikaa, sillä tätä toteutetaan järjestöissä rajallisten resurssien ja oman toiminnan ohella. Tämän vuoksi viestinnälle on tärkeää varata riittävästi aikaa, jotta se voidaan toteuttaa laadukkaasti. Nykyisellään viestit tavoittavat jo valmiiksi kiinnostuneita nuoria, mutta laajemmat kampanjat vaativat enemmän aikaa. Eri suunnista tulevat viestit tukevat toisiaan. Haluamme kuitenkin kiittää tehokkaista täsmällisistä toimenpiteistä, kuten äänestämisestä muistuttavat tekstiviestit.

Tavoitelinjalus 2: Lisäämme lasten ja nuorten mahdollisuuksia saada tietoa vapaiden vaalien merkityksestä ja harjoitella äänestämistä.

Tavoite on oleellinen ja tärkeä, jotta voimme vahvistaa nuorten kokemusta sisäisestä kansalaispätevydestä. Kuten toteamme yllä, kokemuksessa omasta pätevydestä vaikuttaa on sukupuolten välillä huomattavia eroja, mutta nämä eivät näy suoraan korreloi äänestyskäyttäytymisen kanssa. Vaikka tavoitteessa ei mainita tiettyjä ryhmiä, myös maahanmuuttajataustaisuus ja koulutustaso vaikuttavat äänestämisen todennäköisyyteen. Onkin tärkeä tunnistaa myös toimia ja paikkoja, joissa vähemmän todennäköisesti äänestävät nuoret pääsevät kokemaan vaikuttamista ja saavat tietoa vaaleista. Perinteiset ja usein käytössä olevat kanavat todennäköisemmin tavoittavat jo valmiiksi aktiivisia ja kiinnostuneita nuoria.

Kuitenkin positiivisten vaikuttamiskokemusten ja äänestämisen harjoittelun kautta voimme luoda kokemusta omasta kansalaispätevydestä. Toivomme, että tavoitteenmukaisen ja laajemman demokratiakasvatuksen väylinä nähdään myös erilaiset kansalaisyhteiskunnan ja järjestökentän toimijat.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **yhteistyö ja vuorovaikutus valtioneuvoston, hyvinvointialueiden ja kuntien, kirjastojen, koulujen, oppilaitosten ja kolmannen sektorin toimijoiden kesken,**
- **lapsi- ja nuoriystävällisen, saavutettavan, ymmärrettävän ja puoluepoliittisesti neutraalin tiedon tuottaminen ja viestintä vaaleista, eri hallintotasojen tehtävistä, puolueiden arvoista ja äänestämisestä niissä kanavissa missä lapset ja nuoret viettävät aikaansa ja osana demokratiakasvatusta.**

Toimenpiteissä on tärkeää tunnistaa tavoitteessa 1 esiin nostetut erilaisten väestöryhmien äänestyskäyttäytyminen ja faktorit, jotka lisäävät äänestämättä jättämisen todennäköisyyttä. Todennäköisemmin äänestämättä jättävien kohdalla näemme, että vaaleihin osallistumisen tukemisella ja äänestämisen harjoittelulla voi olla erityisesti merkitystä. Myös tarjoamalla kokemuksia siitä, että voi vaikuttaa laajemmin, voisi olla äänestämiseen kannustava vaikutus.

Kannustamme lisäämään toimenpiteisiin tai huomioimaan toimeenpanossa aitojen vaikuttamiskokemusten tarjoamisen ja esimerkiksi nuorten vaalien kehittämisen siten, että ne tavoittavat yhä laajemmin lapsia ja nuoria myös koulumaailman ulkopuolella. Nykyisellään Suomessa nuorisovaalit järjestetään nuorisojärjestöjen toimesta, mikä antaa joustavuutta vaalien toteuttamisen tavan suhteen. Ruotsissa vastaavat vaalit ovat nimeltään kouluvaalit ja niiden toteuttamisesta vastaa Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor eli viranomaisen, joka vastaa nuoriso- ja kansalaisyhteiskunnan kysymyksistä, jolloin vaaleilla on vakiintunut tekijä ja malli. Nuorisojärjestöjen rahoituksen supistuessa ja rajalliset resurssit huomioiden voi olla syytä katsoa, onko Suomessakin tarpeen tarkastella nuorisovaalien toteuttamistapaa jatkuvuuden ja tavoittavuuden näkökulmasta.

Laajempaan kommenttina ohjelman toimeenpanoon: näemme oleellisena, että äänestämistä ja osallistumista voi päästä kokeilemaan myös vapaa-ajalla ja harrastuksissa. Osallistuminen

esimerkiksi harrastuksen muodon ja sisältöjen valintaan antaa onnistumisen kokemuksia vaikuttamisesta. Toivommekin, että tiedotus ei ole vain yksisuuntaista vaan harrastus- ja nuorisojärjestöt sekä muut kolmannen sektorin toimijat tunnustetaan myös tietolähteinä nuorten näkemyksistä ja toiveista vaikuttamiseen ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen liittyen.

LUKU 3.2 Vahvistamme lasten ja nuorten osallisuutta

Yleiset huomiot

Ei lausuttavaa.

Tavoitelinjaus 3: Vahvistamme kuntien ja hyvinvointialueiden nuorisovaltuustojen asemaa sekä yhteistyötä ja vuorovaikutusta muiden lapsia ja nuoria edustavien toimielinten, kuten oppilas- ja opiskelijakuntien, ja haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten parissa työskentelevien toimijoiden kanssa.

Kiitämme nuorisovaltuustojen sekä oppilas- ja opiskelijakuntien roolin tunnistamista nuorten osallistumisen kanavina. Näemme, että yhteistyö muiden lapsia ja nuoria edustavien toimijoiden kanssa linkittyy edellä olleeseen tavoitteeseen nuorten osallistumisen kanavien ja tiedonjakamisen väylinä.

Näiden ohella voisi olla hyödyllistä tunnistaa myös muiden nuorten vaikuttamisryhmien ja -kanavien merkitys sekä tarjota myös näille tukea. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi erilaiset nuorten itse käynnistämät toimintaryhmät tai harrastusporukat, jotka haluavat vaikuttaa oman harrastuksensa olosuhteisiin kunnassa.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **kuntalain ja hyvinvointialuelain toimivuuden arviointi nuorisovaltuustoja koskevien säännösten osalta,**
- **tuki ja koulutus kuntien, hyvinvointialueiden sekä koulujen ja oppilaitosten henkilöstölle niin yleissivistävässä kuin ammatillisessa koulutuksessa.**

Toimenpiteissä ei juuri näy yhteistyö tai vuorovaikutus nuorisovaltuustojen ohella muiden lapsia ja nuoria edustavien toimielinten kanssa eikä yhteistyö haavoittuvassa asemassa olevien nuorten parissa työskentelevien kanssa. Tähän sopivia toimenpiteitä löytyy esimerkiksi Valtion nuorisotyön ja -politiikan ohjelmasta. Myös demokratiaohjelmassa olisi syytä kirjata toimia nuorten edustuselinten ja muiden ryhmien tukemiseksi sekä keinoja tukea osallistumista tekemällä yhteistyötä haavoittuvassa asemassa olevien nuorten kanssa työskentelevien kanssa. Ensimmäinen olisi mahdollista tehdä esimerkiksi varmistamalla nuorisovaltuustoille ja oppilas- ja opiskelijakunnille riittävä ja jatkuva aikuinen tuki kunnan tai koulun organisaatioissa sekä riittävät resurssit, jotta osallistumisesta ei muodostu nuorille kohtuutonta painetta. Lisäksi haavoittuvassa asemassa olevien nuorten kanssa työskentelevien kanssa tehtävän yhteistyön vahvistamista voisi toteuttaa esimerkiksi Valtion nuorisotyön ja -politiikan ohjelman tavoitteen 6 mukaisesti, esimerkiksi tuottamalla ja jakamalla tietoa sekä panostamalla mediakasvatukseen.

Lisäksi olisi hyvä huomioida konkreettisella toimenpiteellä, sopivassa kohtaa, myös muiden nuorten ryhmien tuki ja osallistumisen mahdollistaminen, sillä nuoret eivät ole homogeeninen ryhmä. Konkreettinen sopivaan kohtaan lisättävä toimi voisi olla myös muiden nuorten ryhmien ja harrastustoimijoiden kuuleminen esimerkiksi kuntien maankäytön, kaavoituksen ja infrastruktuurin suunnittelua tehtäessä, jotta erilaisten harrastamisen muotojen olosuhteet säilyvät ja kehittyvät.

Tavoitelinjaus 4: Vahvistamme lapsi- ja nuoriystävällistä osallistumista ja kuulemista heitä itseään koskevilla asioissa.

Tavoite on hyvä ja kannatettava, mutta kovin yleisluontoinen eikä kovin konkreettinen. Onko tässä onnistumista mahdollista mitata? Lisäksi haluamme huomauttaa, että suurin osa yhteiskunnallisista kysymyksistä koskee nuoria, joten osallistumista ei tule rajata vain esimerkiksi nuorisopolitiikan kysymyksiin. Jos tavoitteella tarkoitetaan, että lapsia ja nuoria halutaan erityisesti kuulla heitä muita ryhmiä enemmän koskevilla asioissa, voisi tavoitetta tarkentaa.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **lasten ja nuorten kuulemisen ja osallistumisen merkityksen painottaminen avoimen lainvalmisteluprosessin kehittämisessä,**
- **viranhaltijoiden tukeminen ja kuulemis- ja vuorovaikutusosaamisen lisääminen,**
- **jo olemassa olevien lasten ja nuorten osallistumisen ja kuulemisen rakenteiden tehokkaampi hyödyntäminen valmistelussa ja päätöksenteossa,**
- **hyvien käytänteiden kokoaminen ja levittäminen,**
- **osallistumis- ja kuulemistoimien vaikuttavuuden arvioinnin, mittaamisen ja seurannan kehittäminen sekä sidosryhmäviestintä osallistumisen tuloksista.**

Toimenpiteet ovat hyviä ja kannatettavia. Huomautamme kuitenkin, että näiden toteuttamiskelpoisuus voi kärsiä, jos niille ei ole määritetty vastuutahoa. Sama haaste on lähes jokaisen ohjelman toimenpiteen kohdalla. Voisi olla hyödyllistä kirjata, kuka on vastuussa viranhaltijoiden osaamisen kehittämisestä tai miten tällaista osaamista lisätään. Nuorisoalan osaamiskeskukset tuottavat paljon tietoa, mutta niillä on myös rajalliset resurssit jalkauttaa tietoa ja koulutusta kaikille oleellisille toimijoille.

Toimenpiteiden toteuttamisessa on tärkeää kehittää myös kuulemisten toteuttamisen tapoja ja suunnitella nämä hyvissä ajoin. Nykyisellään usein muutaman viikon tai jopa vain yhden kuukauden vastausajalla tulevat kyselyt eivät ehdi tavoittaa niitä nuoria, jotka eivät ole jo valmiiksi aktiivisia, mikä heikentää kuulemisten laajuutta ja monipuolisuutta.

Vaikka kannatamme nuorten systemaattista ja jatkuvaa kuulemista edustustelintenkin kautta, pidämme tärkeänä, että lapsi- ja nuoriystävällinen osallistuminen ei aina vaadi huomattavaa ennako-osaamista tai pidempiaikaista sitoutumista, mitä nykyiset nuorille suunnatut valtiolliset vaikuttajaryhmät usein vaativat. Näemme tärkeänä jalkautua nuorten luo ja osallistaa heille sopivilla

tavoilla. Lisäksi valtakunnallisesta vaikuttamisen kanavasta malli on Nuorten metsäneuvosto, joka jokainen kerta kokoaa uudet nuoret kommentoimaan kansallista metsäpolitiikkaa ja osana tapahtumaa heille annetaan riittävät tiedot ottaa kantaa. Samankaltaisia malleja nuorten osallistamisesta voisi hyödyntää myös muualla.

LUKU 3.3 Kehitämme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyviä käytäntöjä

Yleiset huomiot

Ei lausuttavaa.

Tavoitelinjaus 5: Vahvistamme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen jatkumoa eri kouluasteiden välillä varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle ja tiivistämme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kansallisen tason yhteistyötä, koordinointia ja seurantaa.

Tavoite on todella tärkeä, jotta lapsilla ja nuorilla on tarvittava sisäinen kansalaispätevyys. Toivoisimme kuitenkin, että tavoitteessa näkyisi myös vapaan sivistystyön toimijoiden, järjestöjen ja muun kolmannen sektorin tekemä demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus. Vapaasivistystyö mainitaan jo toimenpiteissä. Nämä toimijat tekevät laadukasta ja mitattavaa kasvatustyötä koulujen ulkopuolella sekä kouluissa. Eri toimijoiden välisiä yhteistyöverkostoja on monipuolisesti ja näitä voisi hyödyntää osana yhteistyötä, koordinointia ja seurantaa.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kansallisen kehittämisen koordinoinnin ja seurannan kehittämistyö yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa keskeisten toimijoiden, kuten Opettajankoulutusfoorumin, yliopistojen ja korkeakoulujen, Opetushallituksen sekä vapaan sivistystyön toimijoiden kanssa,**
- **mitattavissa olevan seurantatiedon kehittäminen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta koskevien, opetussuunnitelmien ja tutkinnon perusteissa määriteltyjen oppimistavoitteiden toteutumisesta varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisen asteen opetuksessa.**

Toimenpiteissä olisi syytä näkyä yhteistyö myös muiden demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta toteuttavien järjestöjen kanssa. Myös koordinaatio näiden toimijoiden kanssa olisi tärkeää näkyä, esimerkiksi olemassa olevia verkostoja hyödyntäen.

Tavoitelinjaus 6: Parannamme demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyvien käytäntöjen sekä opetusmateriaalien ja -menetelmien laatua ja saatavuutta kansallisesti.

Tavoite on hyvä ja kannatettava.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **jo olemassa olevien hyvien käytäntöjen, materiaalien ja menetelmien skaalaaminen ja levittäminen valtakunnallisesti varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle**
- **demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen käytännön toteuttamisvaihtoehtojen ja ratkaisumallien kehittäminen yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa keskeisten sidosryhmien, kuten kolmannen sektorin toimijoiden, vanhempien ja muiden lähiyhteisötoimijoiden kanssa.**

On hyvä pyrkiä kehittämään toisiaan täydentäviä demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen malleja. Hyviä esimerkkejä ja käytäntöjä voi saada esimerkiksi järjestösektorilta, mikä näkyy myös kiitettävästi toimenpiteissä.

Tavoitelinjaus 7: Vahvistamme siviilipalveluskoulutukseen, kotoutumiskoulutukseen, monikieliseen yhteiskuntaorientaatioon sekä varusmiespalvelukseen osallistuvien tietämystä ja osaamista demokratiasta.

Ei lausuttavaa.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **siviilipalveluskoulutuksen, kotoutumiskoulutuksen ja monikielisen yhteiskuntaorientaation sekä varusmiespalveluksen opetussuunnitelmien ja -sisältöjen tarkastelu demokratia- ja osallisuusteemojen näkökulmista.**

Ei lausuttavaa.

LUKU 3.4 Vahvistamme hyvän keskustelun ja mielipiteen vaihtamisen kulttuuria yhteiskunnassa

Yleiset huomiot

Ei lausuttavaa.

Tavoitelinjaus 8: Parannamme monikanavaisia osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia erilaisten alueiden ja eri väestöryhmien, erityisesti lasten ja nuorten erilaiset osallistumisen edellytykset sekä haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret huomioon ottaen.

Pidämme tavoitetta tärkeänä ja oleellisena. Erityisesti valtakunnalliset nuorten osallistumisen ryhmät ja vastaavat väylät ovat usein saavutettavimpia nuorille kaupunkimaisista ympäristöistä tai ei-maahanmuuttajataustaisille nuorille. Myös erilaiset perheeseen liittyvät tai haastavat taloudelliset tilanteet usein ovat nuorten osallistumisen esteitä. On tärkeää, että nuorten osallisuuden kanavien saavutettavuutta suunniteltaessa huomioidaan samaan nuoreen mahdollisesti kohdistuvat useat osallistumisen esteet.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **uudenlaisten, valtakunnallisten osallistumisen ja vaikuttamisen keinojen ja rakenteiden kehittäminen ja testaaminen,**
- **jo olemassa olevien osallistumisen rakenteiden vakiinnuttaminen,**
- **digitaalisten vaikuttamiskanavien lapsi- ja nuorisoystävällisyyden parantaminen ja niiden tunnettuuden lisääminen,**
- **hallinnon ja kansalaistoimijoiden ratkaisukeskeisen kumppanuuden vahvistaminen erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien tavoittamiseksi sekä vuoropuhelun lisäämiseksi heitä koskevassa päätöksenteossa.**

Nuoriso- ja kolmannen sektorin toimijoilla on usein hyviä ratkaisuja ja valmiita malleja näiden toteuttamiseksi. Kiitämmekin halukkuudesta testata uusia malleja ja kehittää niitä, mutta myös pitkäjänteisesti vakiinnuttaa olemassa olevia rakenteita. Tälle toiminnalle on kuitenkin syytä varata riittävä resursointi ja taloudellinen tuki, jotta osallistamisen muodot ovat laadukkaita, aidosti osallistavia ja myös taloudellisesti sekä muuten saavutettavia nuorille.

Vaikka hankintamallit julkisella sektorilla ovatkin perusteltuja, voivat näiden vaatimukset karkottaa tarjouksia ja ratkaisuja toimijoilta, joille prosessi tuntuu turhan raskaalta. Viimeisen toimenpiteen toteuttamisessa olisikin syytä tarkastella, miten kumppanuudet voivat olla mielekkäitä ja saavutettavia kansalaistoimijoille, joiden resurssit ovat rajalliset ja taloudellinen tilanne monen kohdalla aiempaa tiukempi.

Tavoitelinjaus 9: Tuemme suoran kansalaisosallistumisen mallien kehittämistä ja dialogisten menetelmien käyttöönottoa päätöksentekoprosesseissa eri hallinnontasoilla.

Pidämme tavoitetta hyvänä ja tarpeellisena. Erityisesti lapsille ja nuorille kohdennettuja malleja on jo olemassa esimerkiksi Erätauko-säätiön kehittämän erätauko-keskustelun muodossa. Tavoitteen toteuttamisessa on syytä huomioida nämä toimivat ja kehitteillä jo olevat mallit, jotta pyörää ei keksitä uudelleen.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **niin sanotun puntaroivan demokratian menetelmien, kuten kansalaisraatien tai -paneelien, sekä dialogisten menetelmien käyttöönotto valtioneuvoston strategisten linjausten valmistelussa ja osana olemassa olevia kuulemisen ja osallistumisen kanavia,**
- **kansallisten dialogien mallin jatkokehittäminen, dialogien toteuttaminen ja niiden tulosten parempi hyödyntäminen,**
- **paikallisesti ja alueellisesti kehitettyjen hyvien dialogikäytäntöjen ja -mallien levittäminen valtakunnallisesti,**
- **eduskunnan, hyvinvointialueiden ja kuntien kannustaminen puntaroivan keskustelun käyttämiseksi päätöksentekonsa tukena.**

Pidämme toimenpiteitä hyvinä ja oleellisina. Jotta myös lapset ja nuoret näkyisivät näissä, kannustaisimme lisäämään maininnan nuorten digiraadista ja sen jalkauttamisen jatkamisesta.

LUKU 3.5 Kehitämme paikallishallintoa ja varmistamme lähidemokratian toteutumisen

Yleiset huomiot

Ei lausuttavaa.

Tavoitelinjaus 10: Seuraamme ja edistämme asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumista hyvinvointialueilla ja kunnissa.

Ei lausuttavaa.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **hyvinvointialueuudistuksen vaikutusten arviointi asukkaiden ja palvelunkäyttäjien tosiasiallisiin osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksiin kunnissa ja hyvinvointialueilla sekä alueelliseen yhdenvertaisuuteen,**
- **alueellisen ja paikallisen demokratian kehittäminen ja osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.**

Ei lausuttavaa.

Tavoitelinjaus 11: Tuemme demokratian ja osallistumisen näkökulmaa osana alue- ja paikallishallinnon johtamista ja päätöksentekoa.

Ei lausuttavaa.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **hyvinvointialueiden ja kuntien välisen rajapinnan sekä ministeriöiden välisen työnjaon selkeyttäminen alueellisen ja paikallisen demokratian ja osallistumisen edistämiseen liittyen,**
- **asukkaiden osallistumisen tarkasteleminen johtamisen ja hallinnon kysymyksenä ja osana päätöksentekoa,**
- **tietopyynnön sekä kuntalais- ja hyvinvointialuealoitteen tunnettuuden, käytön ja kehittämisen selvittäminen,**
- **demokratiaosaamisen lisääminen julkisissa palveluissa.**

Kannustamme toimenpiteissä huomioimaan myös nuorten osallisuuden esimerkiksi kirjaamalla toimenpiteisiin nuorisovaltuustojen läsnäolo- ja puheoikeuden edistämisen oleellisen hallinnon tason valtuustojen ja lautakuntien kokouksissa.

LUKU 3.6 Kehitämme kansallista demokratiapolitiikkaa

Yleiset huomiot

Kannamme huolta kansallisen demokratiapolitiikan lyhytjänteisyydestä ja pirstaloitumisesta eri ministeriöiden alaisiin ohjelmiin ja strategioihin ilman selkeää resursointia. Tällöin pitkäjänteinen demokratian edistäminen jää pääasiassa kansalaisyhteiskunnan harteille.

Esimerkkejä pirstaloitumisesta ovat tämä ohjelma ja sen rinnalla valmisteltu kansalaisjärjestöstrategia, jotka kuitenkin pidetty selkeästi erillään, vaikka käsittelevät osin samoja

aiheita. Tämä voi johtaa osin tai täysin ristiriidassa oleviin toimenpiteisiin, mitkä ovat omiaan hämmentämään kansalaisia ja kansalaisyhteiskuntaa. Näiden ohella oleellisia ohjelmia löytyy myös muista ministeriöistä, kuten OKM:n valtion nuorisotyön ja -politiikan ohjelma sekä UM:n nuoret, rauha ja turvallisuus- ja naiset, rauha ja turvallisuus – kansalliset toimintaohjelmat. Näiden suhteen olisi tarpeen selkeästi edelleen kehittää ministeriöiden välistä koordinaatiota ja yhteistyötä sen sijaan, että vain yksi viranhaltija vastaisi toisen ministeriön ohjelmasta omien töidensä lomassa.

Ohjelmat ja strategiat ovat usein muutaman vuoden tai hallituskauden mittaisia, mikä heikentää niiden vaikuttavuutta, sillä jokainen hallitus haluaa luoda omansa ja jättää merkkinsä demokratia politiikkaan. Vaikuttavuuden kannalta olisi kuitenkin oleellista, että ohjelmia laadittaisiin pidemmällä aikavälillä, jotta voimme pitkäjänteisesti puuttua demokratiaan kohdistuviin uhkiin ja osallistumisen esteisiin.

Tavoitelinjaus 12: Jatkamme kansallisen demokratiapolitiikan johdonmukaista kehittämistä perustuen demokratianäkemykseen, jossa perusoikeudet, sananvapaus, oikeusvaltioperiaate, hyvä hallinto, kansalaisten osallistuminen ja korruption kitkeminen nähdään tärkeinä, toisistaan riippuvaisina demokratian elementteinä.

Tavoite on hyvä ja oleellinen.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **demokratiapolitiikan nykyistä tiiviimpi ja systemaattisempi koordinaatio suhteessa esimerkiksi hallinto-, tieto-, media- ja teknologiapolitiikkatoimiin,**
- **yhteistyö akateemisen tutkimuksen kanssa demokratiapolitiikan tietoperustan ja tietoperusteisen päätöksenteon vahvistamiseksi.**

Pidämme toimenpiteitä oleellisina ja hyvinä. Kannustamme kuitenkin tekemään yhteistyötä myös muiden tietoa tuottavien tahojen, kuten esimerkiksi nuorisoalan osaamiskeskusten kanssa.

Tavoitelinjaus 13: Vahvistamme kansallisen demokratiapolitiikan ja demokratian edistämistoimien vaikuttavuuden arviointia, seurantaa ja läpinäkyvyyttä.

Tavoite on hyvä ja oleellinen.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **kansallisen demokratiaindikaattorityön kehittäminen,**
- **osallistuminen Suomen demokratian tilan arviointi- tai auditointityöhön yhteistyössä keskeisten sidosryhmien kanssa,**
- **hallituksen demokratiapoliittisista toimenpiteistä ja niiden vaikuttavuudesta viestiminen avoimesti, saavutettavasti ja läpinäkyvästi.**

Toimenpiteet ovat tärkeitä, mutta niiden vaikuttavuutta heikentää ohjelman lyhyt aikajänne.

LUKU 3.7 Edistämme demokratiaa Euroopan unionissa ja kansainvälisesti

Yleiset huomiot

Ei lausuttavaa.

Tavoitelinjalus 14: Edistämme demokratiaa ja ihmisoikeuksien toteutumista Euroopan unionissa ja kansainvälisesti, ja vahvistamme näin myös turvallisuutta, vakautta ja kriisinkestävyyttä.

Tavoite on hyvä ja oleellinen.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **demokratiatoimien jatkumon, hyvän hallinnon ja avoimuuden kehittämisen sekä vaaliturvallisuustyön syventämisen edistäminen EU:ssa,**
- **tietoisuuden lisääminen demokratian ja kansalaisyhteiskunnan tukemiseen suunnatuista EU-rahoituslähteistä kansallisesti,**
- **aktiivinen vaikuttaminen Euroopan neuvoston roolin kehittämiseen demokratiakysymyksissä,**
- **osallistuminen Team Europe Democracy -aloitteeseen,**
- **kehitysyhteistyömäärärahan kohdentaminen strategisesti demokratian, oikeusvaltion, ihmisoikeuksien ja kansalaisyhteiskuntien vapaan toimitilan tukemiseksi huomioiden erityisesti niin kutsuttujen tasapainottavien tai vastapainojen instituutioiden toimintaa.**

Tavoitteen toimenpiteet ovat kansalaisjärjestöjen rahoituksen osalta nähdäksemme saman suuntaisia kuin kansalaisjärjestöstrategiassa. Onkin tärkeää, että Suomi myös vaikuttaa sen puolesta, että Euroopan tasolla on seuraavalla monivuotisella rahoituskaudella rahoitusmuotoja, jotka ovat saavutettavia erilaisille kansalaisjärjestöille.

Kansalaisyhteiskunta eri Euroopan maissa kohtaa kuitenkin myös muita haasteita kuin ainoastaan rahoitukselliset. Toimenpiteissä voisi olla hyödyllistä nostaa Suomen vaikuttamisen tavoitteeksi myös kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksien turvaaminen myös Euroopassa ja EU-maissa sekä vastavaikuttaminen toimille, jotka supistavat kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksia.

Tavoitelinjalus 15: Tiivistämme Suomen kansainvälisen demokratiatyön koordinoitua ja kansainvälisten demokratiasuosituksen toimeenpanon seurantaan kansallisella tasolla.

Tavoite on hyvä ja oleellinen.

Keskeisiä toimenpiteitä:

- **valtioneuvoston kansainvälisten demokratia-asioiden koordinaatiojärjestelmän perustaminen,**
- **kansainvälisten valvontaelinten ja järjestöjen suositusten kansalliseen toimeenpanoon panostaminen.**

Ei lausuttavaa.

1 Tilannekuva: Demokratian tila kansainvälisesti ja Suomessa

Yleiset huomiot

Ei lausuttavaa.

Esitetty tilannekuva on ajantasainen, perustuu tutkittuun tietoon ja antaa kattavan kuvan demokratian tilasta kansainvälisesti ja Suomessa

-

Tilannekuva toimii hyvänä taustoitukseksi periaatepäätöksessä esitettyihin linjauksiin

-

2 Demokratiapolitiikka Suomessa ja Euroopan unionissa

Yleiset huomiot

Ei lausuttavaa.

3 Suomen osallistuminen kansainväliseen demokratiayhteistyöhön

Yleiset huomiot

-

Systä Kati
Suomen Partiolaiset – Finlands Scouter ry